Kusurlu İnsanlar İçin Kullanım Kılavuzu

Berfin Nida Öztürk

I. TESLİMAT

Otuz altıncı yaş gününde Sema’ya bir kullanım kılavuzu geldi. Kutunun üzerinde gönderen yoktu; yalnız, “Dik taşımayınız, içinde beklentiler bulunmaktadır,” yazıyordu.

Sema paketi mutfak bıçağıyla açtı. İçinden kendisinin vesikalık fotoğrafını taşıyan, yüz kırk sekiz sayfalık, gri kapaklı bir kitap çıktı: SEMA YALIN — ÜÇÜNCÜ BASKI. Alt başlık: Ev ve iş ortamlarında uzun süreli kullanım için.

Kitabın ilk sayfası tebrik kartı gibi düzenlenmişti. “Satın aldığınız insan için teşekkür ederiz. Üretim aşamasında doğabilecek küçük karakter kusurları, ürünün temel işlevini etkilemez.”

Sema, “Satın almadım ki,” dedi. Bunu söylemesiyle sayfanın altında küçük kırmızı bir yıldız belirdi. Dipnotta şu yazıyordu: Ürün, sahiplik konusunda gereksiz tartışmaya eğilimlidir.

Kitabı ters çevirdi, içine baktı, yeniden kapattı. Gün doğumundan beri hiç kimse aramamıştı. Ne annesi ne iş arkadaşları ne de iki aydır borcunu ödemeyen eski ev arkadaşı. Bir kullanım kılavuzundan doğum günü

hatırlatması almak insanı sevindirmiyordu; fakat en azından biri onun kaç yaşında olduğunu biliyordu.

Garanti belgesini buldu. Otuz üçüncü yaş gününde sona ermişti. Son üç yılda yapılan onarımlar, yetkisiz müdahale sayılıyordu.

Sema ilk kez kendi üzerinde ne zaman işlem yaptığını hatırlamaya çalıştı. Üniversitede sevmediği bölüme kaydolduğu gün mü? İlk işinde ağlamamak için tuvaletin kapısını kilitlediği gün mü? Annesinin “Sen böyle değildin” cümlesini ilk işittiği gün mü?

Kılavuz bu sorulara yanıt vermiyordu. Ama içindekiler bölümünde bir başlık vardı: “Kullanıcı kaynaklı hasarların geçmişe dönük tespiti.” Sayfa 64.

O sırada telefon çaldı. Annesiydi.

— Doğum günün kutlu olsun kızım. Akşama geleceğim. Pastanın üzerine ne yazdıralım?

— Hiçbir şey, anne.

— Yine zorlaştırma. Otuz altı yazdırıyorum.

Sema kitabın kapağına baktı.

— Üçüncü baskı yazdır istersen.

Annesi güldü. Şaka olduğunu düşündüğü şeylere güler, gerçek olmasından korktuklarını konuşmazdı.

II. NORMAL KULLANIM

Sema bir sigorta şirketinde müşteri memnuniyeti raporları hazırlıyordu. Müşteriler memnun değildi, şirket bunu biliyordu, Sema da bildiklerini bilerek tablolarını hazırlıyordu. İşinin en büyük zorluğu, insanların mutsuzluğunu yeşil renkle gösterecek doğru grafik türünü seçmekti.

Kılavuzu ofise götürdü. Öğle arasında, “Normal kullanım koşulları” bölümünü açtı. Orada uyku, beslenme ve sosyal etkileşimle ilgili sıradan maddeler vardı. Sonra şu satıra geldi: “Ürün, özür dilemesi istenmediği hâlde özür dileme eğilimi gösterir. Bu davranışın uzun vadede kişilik gövdesinde aşınmaya yol açtığı gözlenmiştir.”

Sema tam o sırada yöneticisi Taner Bey’in odasına çağrıldı.

— Raporun son sayfasında bir sütun eksik.

— Dün birlikte kaldırmıştık, dedi Sema.

— Ben kaldırılmasını önermiş olabilirim. Ama sen uygunsuz önerilerimi süzmekle yükümlüsün.

— Haklısınız, kusura bakmayın.

Kılavuzun iç cebinde taşıdığı sayfası ısındı. Sema elini ceketine soktu. İnce kağıtta yeni bir not belirmişti: Tekrarlanan basınç altında otomatik boyun eğme mekanizması çalışıyor.

— Ne oldu? dedi Taner Bey.

— Hiç. Yalnız, kaldırdığımız sütunu neden benim hatam saydığımızı anlamadım.

Taner Bey sandalyesinde doğruldu. Bu, ofiste ağır bir olaydı. Biri uzun süredir ilk kez cümlesine “kusura bakmayın” eklememişti.

— Savunmaya mı geçiyorsun?

— Hayır. Soru sordum.

— İkisi arasındaki ayrımı insan kaynaklarıyla görüşebilirsin.

Sema odadan çıktığında on beş yıldır sürekli vızıldayan floresanlardan biri susmuştu. Diğer çalışanlar da bunu fark etti. Kimse bahsetmedi. Ofiste

bir kusurun düzeltilmesi, başka bir kusur ihtimalini gündeme getirebilirdi.

III. ARIZA KAYDI

Ertesi gün Sema’nın sağ bileğinde küçük, dikdörtgen bir etiket çıktı. Üzerinde “Geciktirilmiş öfke birikimi” yazıyordu. Etiketi koparınca altındaki derinin üzerinde aynı yazının kabartısı kaldı.

Hastaneye gitti. Doktor önce etikete, sonra kılavuza baktı. Ardından tıbbi bir soru sordu:

— Bunu satın aldığınızda böyle miydi?

— Ben bir şey satın almadım.

— Herkes öyle diyor.

Doktor ekrana bazı kodlar girdi. Sema’nın önüne şu seçenekler çıktı: kabul edilebilir kusur, kozmetik kusur, üretim kusuru, kullanıcının kişisel tercihi. Sonuncusunu işaretlemek istediğinde sistem izin vermedi. İnsanların kendi tercihleri yalnızca üretim aşamasında alınabiliyormuş.

— Etiketi kaldırabilir miyiz? diye sordu.

— Kaldırabiliriz ama rapora işlemezsek yeniden çıkar. Raporlarsak da bir üst birime sevk etmem gerekecek.

— Hangi birime?

Doktor hafifçe sesini alçalttı.

— İade ve Değerlendirme.

Sema muayene odasından çıktığında koridorun sonunda, kolunun üzerinde “Gereğinden fazla güven” etiketi taşıyan bir kadın gördü. Kadın etiketini saklamıyordu. Hatta üzerinde kolsuz bir bluz vardı.

— Sizinki de yeni mi? diye sordu kadın.

Sema kolunu çekti.

— Evet.

— İlk başta utanıyor insan. Sonra herkesin bir arıza kaydı olduğunu anlıyor.

— Sizinki nasıl oldu?

— Birini defalarca affettim. Doktor bunun kronik olduğunu söylüyor. Ben de bazen böyle yaşamayı seçtiğimi söylüyorum. İkimiz de henüz ikna olmadık.

Kadının adı Hale’ydi. Hastanenin kafeteryasında çay içtiler. Hale’nin işi asansör bakım teknisyenliğiydi. “Bozuk şeylere bakıyorum,” dedi. “Hangisinin gerçekten bozuk, hangisinin sadece eskimiş olduğunu bilmek bazen mümkün olmuyor.”

Sema birinin kendisi hakkında hiçbir tavsiyede bulunmadan konuşabilmesini tuhaf derecede rahatlatıcı buldu.

IV. AİLE PAKETİ

Annesi, akşam yemeğine getirdiği pastanın üzerine “İyi ki doğdun, düzelirsin inşallah” yazdırmıştı. Pastacı çok soru sormamıştı; mesleğinin ahlaki sınırları arasında müşteriyi sorgulamak yoktu.

— O ne? diye sordu annesi, masadaki kılavuzu göstererek.

Sema kitabı uzattı. Annesi gözlüğünü takıp ilk sayfayı okudu. Yüzünde tanıdık bir gurur belirdi.

— Bak, ben sana hep söylerdim. Kullanma talimatına uyulmazsa insan kendine zarar verir.

— Anne, kitap beni eşya olarak anlatıyor.

— Eşyaya iyi bakılırsa uzun ömürlü olur.

Sema, annesinin dünyasında nasıl olup da en rahatsız edici cümlelerin tavsiye kılığında dolaştığını düşündü.

Annesi doğrudan “Aile tarafından uygun görülmeyen ayarlar” bölümüne geçti. Birkaç sayfa sonra kaşlarını çattı.

— Burada benim adım var.

Sayfanın tepesinde şöyle yazıyordu: Harici kullanıcı müdahaleleri. Birinci sırada annesinin Sema’ya sekiz yaşında söylediği “Kız çocukları bu kadar yüksek sesle gülmez” cümlesi bulunuyordu. İkinci sırada, yirmi yaşındayken söylenen “Bütün arkadaşların bir şey oldu” vardı. Üçüncü sırada ise “Ne kadar hassassın” cümlesinin dört yüz on iki ayrı kullanımı listeleniyordu.

Annesi kitabı hızla kapattı.

— Bu saçmalık. Ben seni büyüttüm.

— Evet.

— Elimden geleni yaptım.

— Biliyorum.

— O zaman neden suçlu gibi gösteriyor?

Sema ilk kez kendini rahatlatacak doğru cümleyi seçmedi.

— Çünkü bir şeyi iyi niyetle yapmak, onun acıtmadığı anlamına gelmiyor.

Annesi sessizce paltosunu aldı. Çıkarken pastayı da götürmedi. Sema o gece, “düzelirsin inşallah” yazısının üzerindeki kirazları yedi. İnsan bazı mesajları ancak önce süslerini ayırınca yutabiliyordu.

V. YETKİLİ SERVİS

Kılavuzun arkasında çok küçük bir adres vardı: İnsan Uyumluluk Hizmetleri, B Blok, Zemin Altı. Sema cuma günü izin alıp oraya gitti.

Binanın girişinde sıra bekleyen insanlar birbirlerinin üzerindeki etiketleri fark etmemeye çalışıyordu. Bekleme alanındaki afişte “Kendinizden şikâyetçiyseniz doğru yerdesiniz” yazıyordu. Bir masa üzerinde boş şikâyet formları vardı. Formların sonunda şöyle bir soru bulunuyordu: “Ürün sizden farklı biri olsaydı memnuniyetiniz artar mıydı?”

Sema yazmayı reddetti. Danışmadaki adamın önüne kılavuzu bıraktı.

— Bu kitabın neden bana geldiğini öğrenmek istiyorum.

Adam bilgisayara baktı.

— Çoğu kişiye otuz altı yaşında gider. Bazılarınınki daha erken. Bazıları hiç açmaz.

— Kim yazdı?

— Bir kısmını aileniz, bir kısmını iş yeriniz, bir kısmını siz.

— Ben yazmadım.

— Her “ben böyleyim” cümleniz bir sayfa oluşturuyor. Her “başka türlü olmalıyım” cümleniz de düzeltme eki.

Sema sustu. Kılavuzun bu kadar kalın olmasına ilk kez şaşırmadı.

— Peki burada ne yapıyorsunuz?

— İnsanları talimatlarına uygun hâle getiriyoruz.

— Talimatlar yanlışsa?

Adam başını kaldırdı. Bu soruyu uzun zamandır duymamış gibiydi.

— Öyleyse kitap değişmeli.

— Değiştiriyor musunuz?

— Elbette. Ücret karşılığında.

Adam fiyat listesini uzattı. Bir davranışın düzeltilmesi üç taksite bölünebiliyor, karakter değişimi için kefil isteniyor, geçmişin yeniden yazılması ise yalnız kurumsal müşterilere sunuluyordu.

— İstemiyorum, dedi Sema.

— O zaman elinizdekini kullanmaya devam edeceksiniz.

— Hayır, dedi Sema. Bunun mümkün olan tek seçenek olduğuna inanmıyorum.

Adam kaşlarını çattı. Bilgisayarında kırmızı bir uyarı belirdi: KULLANICI, ÜRÜN TANIMINI REDDEDİYOR.

VI. KAYIP SAYFA

Eve döndüğünde kılavuz yüz kırk sekiz değil, yüz kırk yedi sayfaydı. Eksilen sayfayı bulamadı. Ertesi sabah otobüste bir sayfa daha kayboldu. İş yerinde Taner Bey onun konuşmasını kesmeye çalıştığında kaybolan üçüncü sayfanın yerinden ince bir toz döküldü.

Sema bir yandan korkuyor, bir yandan hafifliyordu. İnsanların kendisini anlatmak için kullandığı cümleler azalırken kendi hakkında ne söyleyeceğini bilmiyordu.

Taner Bey pazartesi toplantısında ona performans değerlendirmesini uzattı.

— Son haftalarda uyum sorunun var.

— Neye uyum?

— Ekibe.

— Ekibin hangisine? Birbirinden nefret eden toplantı hâline mi, yoksa birbirini tebrik eden e-posta hâline mi?

Masadaki altı kişi aynı anda kalemlerine baktı. Sema, işten çıkarılacağına emindi. Ama toplantının sonunda

beklemediği bir şey oldu: En sessiz çalışma arkadaşı Ebru, “Ben de bunu merak ediyorum,” dedi. Ardından başkası ekledi: “Ben de.”

Taner Bey ilk kez kendi raporuna bakmak zorunda kaldı.

O akşam Sema, Hale’yi aradı.

— Kılavuzum küçülüyor.

— Belki daha az arızalısın, dedi Hale.

— Bilmiyorum. Belki artık ne kadar arızalı olduğumu anlatan şeylere eskisi kadar inanmıyorum.

Hale güldü.

— İkisi arasında çok fark var.

VII. YENİ BASKI

Sema otuz yedinci doğum gününde kapısını çalan kuryeden yine bir paket aldı. Kutunun üzerinde bu kez “Hassas içerik” yazmıyordu. İçinden tek yapraklık ince bir kâğıt çıktı.

Üstünde şöyle yazıyordu: SEMA YALIN — DÖRDÜNCÜ BASKI. Aşağıdaki bilgiler eksik olabilir.

Kâğıdın arkasında yalnız üç satır vardı:

“Bu insan bazen hata yapar.”

“Onarılması gerekmeyen özellikleri bulunabilir.”

“Kullanım hakkı kendisine aittir.”

Sema kâğıdı buzdolabına asmadı, çerçeveletmedi, kimseye fotoğrafını göndermedi. Katlayıp cebine koydu. Bir açıklamanın kendisi hakkında yeterince az şey söylemesinin güzel bir tarafı vardı.

Annesi akşam aradı.

— Doğum günün kutlu olsun. Geleyim mi?

— Gel.

— Pasta alayım mı?

— Al. Üstüne bir şey yazdırma.

— Geçen senekine mi kızgınsın hâlâ?

Sema düşündü.

— Hayır. Ama o yazıyı yemek zorunda kalmak istemiyorum.

Annesi bir süre sessiz kaldı.

— Tamam, dedi. Sade alırım.

Bir saat sonra Hale de geldi. Masada üç kişi oturdu. Pastanın üzeri gerçekten boştu. Annesi bunun biraz yavan göründüğünü söyledi, Hale sade kremanın çatlaklarını inceleyip gayet güzel olduğunu belirtti. Sema güldü; o kadar yüksek sesle güldü ki annesi önce irkildi, sonra gülmeye katıldı.

Gece herkes gittikten sonra Sema, eski kılavuzun geriye kalan kapağını çöpe attı. Bir an durdu, kapağı geri alıp içine baktı. Son sayfada eskiden göremediği ince bir yazı vardı:

“Ürünü kullanmadan önce sahibine danışınız.”

Sema o cümlenin nihayet doğru kişiye gönderilmiş olduğunu düşündü. Sonra ışığı kapattı.